

Standeisky Éva: Gúzsba kötve. A kulturális elit és a hatalom

(1956-os Intézet - Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, Budapest, 2005.)

AZ ÍRÓSZÖVETSÉG TÖRTÉNETÉBŐL

/Részletek/

[...]

„APUKÁM HÁZAT ÉPÍT...”

Írószövetség, írói csoportok és a hatalom, 1945–1958

[...]

Az 1952-es vita elindított egy folyamatot, amely a következő években egy kommunista reformellenzék kialakulásához vezetett. A tanácskozáson ugyanis Eörsi István és Zelk Zoltán a valódi irodalmi érték védelmében ellentmondott Révainak, s ezzel rés keletkezett a monolit kommunista művészetpolitika falán. Déry ekkor még nem szegült szembe a párttal és annak nagy tekintélyű kultúrdiktátorával. „Nem kérek azoknak a segítségéből, támogatásából – mondta a „vitán” –, akik ma bármilyen ponton ellenzékben állnak rendszerünkkel. Akik a párttal nem értenek egyet, azok velem sem értenek egyet.”¹¹ [...]

LÁTLELETEK A KÁDÁR-KORSZAKBÓL

[...]

TÜKRÖK

Népi írók, parasztpárti politikusok és a hatalom, 1960–1973

[\[...\]](#)

1966-ban a „belső ellenséges erőkről” tárgyalt az ország legfőbb döntéshozó szervezete. A régiek közül csak Gáspár Sándor, Szirmai István és Kádár János volt jelen; e két utóbbi tűnt ki aktivitásával.⁴⁸ A Belügyminisztériumot az élén álló Benkei András, valamint Galambos József képviselte, a pártközpont Adminisztratív Osztályát pedig Rácz Sándor. Szirmai túlbuzgósággal, ellenségkereséssel vádolta a szerveket, Kádár János kettejük véleménye között foglalt állást.

A vitát kiváltó belügyi jelentés az ellenség megváltozott természetéről számolt be: megjelentek az újbalosok (a dokumentumban: balosok), eltűntek a rendszerellenes népiek, a „revizionisták” pedig – most már a belügyesek is így nevezték az antisztálinista reformellenzéket, nem nemzeti kommunistáknak – beilleszkedtek a rendszerbe. Ellenséges mivoltuk módosult tehát, de nem szűnt meg: különösen „az ideológiai és a kulturális területen” fejtik ki káros hatásukat, vagyis csak kevés számú értelmiségit befolyásolnak.⁴⁹ A harmadikutas népiekről csak áttételesen, az egykori koalíciós pártok ellenséges tevékenységével kapcsolatosan esik szó a jelentésben: „A volt pártok közül leginkább a Nemzeti Parasztpárt polarizálódott.” [...]

- 48 A vitában felszólaló PB-tagok: Fehér Lajos, Nyers Rezső és Nemes Dezső.
- 49 A jelentés 303 revizionista-nacionalista személyt említett (név szerint csak néhányukat, köztük Litván Györgyöt, Eörsi Istvánt), akik azért veszélyesek, mert „jobbra akarják tolni a pártot”, például ilyen – ügynökjelentésekből kimazsolázott – kijelentéseket „az eszme az autókba és a vil-lákba költözött”; „csupa repedés itt minden”; „annyi a kiábrándult kommunista, hogy lassan Dunát lehet velük rekeszteni”; „a forradalom gyermekei lassan felfalják saját forradalmukat”. Azoknak a számát, akik „szektás, dogmatikus platformon állnak, és a párt politikáját támadó ellenséges tevékenységet folytatnak, 98-ban jelölték meg”. Az egykori pártok tagjai közül 145 főt soroltak a megfigyelendő ellenség közé.